

Juffenverjaardag

Wanneer ben je als moslim goed ingeburgerd? De 'Meiden van Halal' (uit het spraakmakende TV-programma) vieren niet alleen de islamitische feestdagen. Zij beleven ook plezier aan de nationale verjaarsfeesten: Sinterklaas en Koninginnedag.¹ Maar er zijn orthodoxe moslims die (evenals de Jehova's Getuigen) menen dat het vieren van verjaardagen tegen hun godsdienstige voorschriften indruist.² Een paar jaar geleden, in 2007, maakte een orthodoxe Turkse vader daar werk van. Zijn kind zat op een christelijke basisschool in Amsterdam en de oudercommissie organiseerde de jaarlijkse 'juffenverjaardag' om de leerkrachten op school met geschenken in het zonnetje te zetten. In een mail attendeerde hij de commissie erop dat hij, en ongetwijfeld ook sommige andere moslim-ouders, daardoor in gewetensnood werd gebracht. Hij vroeg daar begrip voor. Ik denk dat hij met name bedoelde: begrip voor het feit dat hij niet aan de verjaarscadeautjes zou bijdragen. Martin Cleaver, lid van de oudercommissie, verweet de vader ondankbaarheid jegens de leerkrachten en oordeelde dat allochtonen en autochtonen 'elkaars feesten en gebruiken, normen en waarden (moeten) accepteren, begrijpen en delen.' De vader reageerde gepikeerd op deze antwoordmail. Hij was niet zomaar een vader: hij was tevens als docent Interculturele Communicatie verbonden aan de Hogeschool InHolland.

Drie jaar later: een van de zusjes van Halal, Jihad Alariachi, stuurt een mail naar Martin Cleaver, waarin zij de interventie van de HBO-docent verdedigt. Ze is in 2007 afgestudeerd bij de opleiding Communicatie van InHolland en zij is sinds begin 2009 ambtenaar Interculturele Communicatie bij de Bestuursdienst van de gemeente Amsterdam. In 2007 had Cleaver zijn correspondentie met de Turkse vader gepubliceerd op de site van Ouders Online, maar daarvan had zij nu pas kennisgenomen.³ En daarom voelt zij zich geroepen de Turkse vader (die tevens haar docent is geweest?) alsnog in bescherming te nemen. Niet namens de Gemeente Amsterdam maar à titre personnel. Op hun websites publiceren Martin Cleaver (Day by Day) en Carel Brendel (Hoeiboel) vervolgens haar mail en het hele verhaal eromheen.⁴ Vorige week: de VVD-fractie stelt vragen aan B&W.⁵ PvdA-burgemeester Van der Laan antwoordt dat zij niet het standpunt van de Gemeente heeft vertolkt, en dat zij door haar chef berispt is vanwege het feit dat zij in haar mail gewag heeft gemaakt van haar functie bij de Gemeente.⁶

Waar gaat dit hele verhaal over? Ik heb het niet over het onbehoorlijke gedrag van Cleaver en Brendel, die persoonlijke mailberichten publiceren zonder eerst toestemming van de schrijvers te vragen. Ik heb het ook niet over het feit dat zij de schrijvers in hun commentaar allerlei dingen in de mond leggen die ze niet gezegd hebben. Evenmin heb ik het over die merkwaardige berisping van de Gemeente, die haar ambtenaren blijkbaar het recht ontzegt à titre personnel (doch onder vermelding van hun functie) met hun persoonlijke mening naar buiten te treden. Ik heb het over de kern van de zaak: mag een school van leerlingen en ouders eisen (of hen onder druk zetten) om dingen te doen of na te laten waardoor ze in gewetensnood komen?

1. Ja, in principe mag dat. Zolang een school binnen de grenzen van de nationale wetten en internationale verdragen blijft, mag zij eigen regels stellen. Maar als dat regels zijn waardoor sommige leerlingen (of hun ouders) in gewetensnood kunnen komen, zal zij hun daarvan uitdrukkelijk in kennis moeten stellen, op zodanig tijdstip dat ze daarmee bij hun schoolkeuze rekening kunnen houden. Cleaver vermeldt over zijn school dat zij 'vooraf als voorwaarden aan alle ouders stelt dat alle kinderen meedoen met alle activiteiten – dus ook met feesten van elkaars godsdiensten (kerst en suikerfeest), met schoolreizen en met andere bezigheden.' OK, maar voor de Turkse vader is blijkbaar de grens bereikt als niet de school maar de oudercommissie een 'juffenverjaardag' organiseert en als van de leerlingen of hun ouders verlangd wordt dat ze daarin actief participeren door het geven van een financiële bijdrage. Ik neem aan dat deze 'andere bezigheden' niet met zoveel woorden zijn aangekondigd in de voorlichtingsteksten voor aanstaande ouders.

2. Dat is de juridische benadering. Maar er is ook nog zoiets als een *ethische* invalshoek. Een belangrijk uitgangspunt van de onderwijsethiek is dat de school zoveel mogelijk moet trachten te vermijden leerlingen schade te berokkenen. In dat verband wordt uitdrukkelijk aandacht gevraagd voor 'gevoelige' onderwerpen en activiteiten (Holleman 2006 p. 101-102).⁷ Daartoe behoren zeker ook activiteiten waardoor de leerling in gewetensnood komt. De school moet zich dan afvragen of die activiteiten echt nodig zijn voor het bereiken van haar missie. Had de 'juffenverjaardag' niet kunnen worden ingericht op een manier die minder belastend is voor orthodoxe moslims?

- De 'juffenverjaardag' vervult kennelijk een functie die vergelijkbaar is met Moederdag of Secretaresdag. Een bepaalde categorie 'functionarissen' wordt dankbaar in het zonnetje gezet. De term 'ver-

jaardag' is daarbij niet essentieel, behalve dan dat de dag ter vervanging dient van de verjaarsvieringen van de individuele leerkrachten. Ik denk dat orthodoxe moslims (en Jehova's Getuigen) een heel stuk geholpen zouden zijn als de benaming 'juffenverjaardag' vervangen zou worden door 'juffendag', want hun is nou eenmaal ingeprent dat je verjaardagen (en naamdagen?) niet hoort te vieren. De Profeet Mohammed bracht zijn verjaardag in dankbaar vasten door.

- Ook zou ik me kunnen voorstellen dat de angel enigszins uit de gewraakte verjaarsviering zou worden weggenomen als men orthodoxe moslims de optie zou bieden bij die gelegenheid, in plaats van een bijdrage in de cadeautjespot, een donatie te geven ten gunste van een goed doel. Of is dat vergezocht?
- Een absoluut ethisch minimum is, lijkt me, dat men op de 'juffenverjaardag' stilstaat bij het doel van de dag (de leerkrachten dankbaar in het zonnetje zetten) en bij de gewetensbezwaren van sommige leerlingen (zij hebben geen principiële moeite met het betonen van dankbaarheid maar met de 'heidense' gewoonte verjaardagen te vieren).

3. Jihad Alariachi neemt in haar mail de Turkse vader in bescherming. Ze constateert dat hij door de oudercommissie (in de persoon van Martin Cleaver) onder druk is gezet omdat hij niet actief wil meedoen aan een festiviteit die indruist tegen zijn godsdienstige voorschriften.

- Hij heeft geen enkel bezwaar tegen de festiviteit, maar hij wil er niet actief (en met name niet financieel?) aan meedoen. Zij vindt het daarom onterecht dat hij van *intolerantie* beticht wordt.
- Verder wijst niets erop dat hij bezwaar heeft tegen de waarden die ten grondslag liggen aan de festiviteit (betoon van dankbaarheid aan de leerkrachten). Hij heeft slechts moeite met de manier waarop hij die dankbaarheid zou moeten tonen (verjaarscadeautjes geven). Zij vindt het daarom onterecht dat hij van *ondankbaarheid* beticht wordt.
- Meer in het algemeen vindt Alariachi dat men iemand niet van *gebrek aan integratie of inburgering* mag betichten als hij (zij) aan de eigen culturele en religieuze opvattingen, gebruiken en persoonlijke voorkeuren vasthoudt en zich niet assimileert aan de opvattingen, gebruiken en voorkeuren van Henk en Ingrid. Het doel van de inburgering is bereikt als hij z'n medemensen (ook in hun anders-zijn) respecteert en accepteert en als hij zich door de achterliggende, gedeelde waarden laat leiden.

Als ik Alariachi goed begrijp, pleit zij voor een multiculturele samenleving waarin burgers enerzijds (binnen wettelijke grenzen) vrij zijn om eigen opvattingen te ontwikkelen, koesteren en uit te dragen en hun leven naar eigen goeddunken in te richten, en waarin ze zich anderzijds als verantwoordelijke burgers opstellen, verdraagzaamheid betonen, over de grenzen van hun eigen referentiekader trachten heen kijken, open staan voor diversiteit en de medeburgers in hun waarde laten.

Maar burgemeester Van der Laan (PvdA) verklaart dat de gemeente Amsterdam de standpunten van Alariachi niet deelt.⁶ Ik kan niet inzien hoe men, in het licht van de basiswaarden van de Nederlandse rechtsstaat, bezwaar zou kunnen maken tegen de standpunten die zij in haar mail verkondigd heeft. Zou de burgemeester de moeite willen nemen uit te leggen in welke opzichten de Amsterdamse beleidsvisie afwijkt van de standpunten van Alariachi?

Ik vrees dat Van der Laan niet veel verder komt dan de ambiguë New-speak waarop de PvdA ons in de afgelopen jaren getraceerd heeft.⁸ Het komt er uiteindelijk op neer dat niet-Westerse allochtonen zich volgens de PvdA moeten assimileren. Hun vreemde gedragingen en opvattingen moeten aan de kaak gesteld en desnoods getolereerd worden. Zolang ze 'anders' zijn, hoeven ze wat de PvdA betreft niet als volwaardige medeburgers geaccepteerd te worden.

Wes Holleman

weblog onderwijs 14-9-2010

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ Een van de Meiden van Halal (Volkscultuur, najaar 2009, p.28-31). URL:

http://www.volkscultuur.nl/file_handler/documents/original/view/57/traditiepdf.pdf.

² Binnen de christenheid is het vieren van verjaardagen trouwens evenmin vanzelfsprekend. In vele Midden-Europese en Oosters-orthodoxe landen viert men veeleer de *naamdag* van de heilige naar wie men vernoemd is: wie als Nico is gedoopt, viert niet zijn eigen geboortedag maar de sterfdag van de heilige Nicolaas, op zes december dus.

³ <http://www.ouders.nl/mopi2007-cleaver.htm> (Ouders Online 23/2/2007).

⁴ <http://mcleaver.blogspot.com/2010/08/interculturele-communicatie.html> (Day by Day 27/8/2010);

<http://hoeiboei.blogspot.com/2010/08/interculturele-communicatie-in.html> (Hoeiboei 31/8/2010).

⁵ <http://www.at5.nl/artikelen/47751/vvd-opent-aanval-op-meid-van-halal> (7/9/2010). Zie ook de discussiedraad op

Marokko.nl (8/9/2010): <http://nieuws.marokko.nl/index.php?nav=nieuws&nid=16066>.

⁶ <http://www.at5.nl/artikelen/47785/burgemeester-tikt-meid-van-halal-op-de-vingers> (8/9/2010).

⁷ *Onderwijsethiek* (2006, p. 101-102). URL:

<http://www.onderwijsethiek.nl/wp-content/uploads/2007/04/onderwijsethieknov2006.pdf>.

⁸ *Normeren - confronteren - tolereren*. URL: <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=616> (25/1/2009);
zie ook: <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=589> (26/12/2008).